

ریاست جمهوری
سازمان حفاظت محیط زیست
معاونت محیط طبیعی و تنوع زیستی
دفتر زیستگاهها و امور مناطق

طرح مدیریت منطقه حفاظت شده

اشترانکوه

۱۰- پویش گبامی

چکیده

منطقه حفاظت شده اشترانکوه واقع در استان لرستان ناحیه‌ای کوهستانی و اغلب صخره‌ای است که دربرگیرنده دو بخش کاملاً مشخص منطقه حفاظت شده اشترانکوه و سفیدکوه ازنا است که توسط جاده اسفالتی الیگودرز - ازنا از یکدیگر جدا می‌شوند یا بهتر بگوییم کوه سفیدکوه کوچک از منطقه حفاظت شده اشترانکوه توسط راه آهن همران - جنوب، یا رودخانه ماربره از هم جدا می‌شوند. منطقه حفاظت شده سفیدکوه با حداقل ارتفاع حدود ۱۶۰۰ در نزدیکی لوزان، گورچک و سرنبه و حداکثر ارتفاع حدود ۲۹۱۳ متر بنام قله کوه ژان منطقه‌ای کوهستانی است که روستاهای متعددی آنرا محاصره کرده و اغلب به عنوان مراتع روستایی مورد استفاده قرار می‌گیرد. بعلاوه بدلیل نزدیکی به روستاهای متعدد اغلب مورد استفاده زراعی قرار گرفته زیر کشت گندم و نخود دیم قرار دارد تنها بخش صخره‌ای ارتفاعات آن مثل کوه سفیدکوه، کوه گل قیصر و کوه ژان غیر زراعی است که آنهم زیر سیطره صخره‌ها و سنگهاست و از غنای گیاهی زیادی برخوردار نیست در این ناحیه غیرزراعی نیز صنعت استخراج معادن رواج دارد و در جای‌جای آن معادن استخراج سنگ و تالک دیده می‌شود که از مهمترین آنها می‌توان به معدن گل قیصر، تودار، دره ژان بالا (دره گورمرده) و سفیدکوه اشاره داشت، منطقه حفاظت شده اشترانکوه با حداقل ارتفاع حدود ۱۴۰۰ متر در ایستگاه چم‌چید و حداکثر ارتفاع ۴۰۹۰ در قله سن بران (اشترانکوه)

ناحیه‌ای کاملاً کوهستانی است که دارای دو بخش کاملاً مجزای گرمسیری (زیر سیطره جنگلهای بلوط) و ناحیه سردسیری اطراف دریاچه گهر و قله سن بران می‌باشد.

بخش جنگلی بلوط آن کاملاً تخریب یافته تنها در اشکوب فوقانی آن درختان پراکنده بلوط دیده می‌شود و اشکوب تحتانی آن اغلب مورد چرای شدید واقع شده یا زراعت و کاشت گندم دیم در آن رواج دارد و به عنوان مراتع قشلاقی مورد استفاده قرار می‌گیرد، دیگر مناطق این منطقه حفاظت شده خوشبختانه اغلب صخره‌ای و دارای شیب زیاد بیش از ۲۰٪ می‌باشد، بطوریکه بخش اعظم آن دارای گیاهان پراکنده صخره‌دوست می‌باشد که در لابلای سنگها و صخره‌ها می‌رویند و به علت شیب زیاد در ردیف مراتع نیستند و تنها می‌توانند مورد استفاده حیات وحش قرار گیرد. بیشترین تنوع گونه‌ای در منطقه

حفاظت شده اشترانکوه مربوط به ارتفاعات دربرگیرنده دریاچه گهر می باشد که به عنوان منطقه «ورود دام ممنوع» تحت نظارت سازمان حفاظت محیط زیست است. در عین حال به علت ارتفاع زیاد از تنوع گونه ای کمی برخوردار است و بیشترین گونه های گیاهی آن انواع گون می باشد، از گونه های جامعه ساز آن باید به

Astragalus adscendens, *Astragalus microcephalus*, *Astragalus myriacanthus*, *Astragalus gossypinus*, *Astragalus andalanicus*

اشاره کرد که همراه *Daphne mucronata* چهره غالب رویش گیاهی منطقه را بوجود می آورند در این بخش در دره اطراف رودخانه گهر درختان پراکنده ای نیز وجود دارد که مراتع شحر منطقه را ایجاد می نمایند از مهمترین آنها باید به

Juniperus excelsa, *Amygdalus haussknechtii*, *Amygdalus lycioides*, *Lonicera nummularifolia*, *Cerasus mahaleb*, *Acer monspessulanum*, *Salix* spp.

اشاره کرد.

همانگونه که گفته شد منطقه حفاظت شده اشترانکوه بعلا شرایط صعب رویشگاهی (اغلب سرد و پربرف) و صخره ای بودن از تنوع گونه ای گیاهی کمی برخوردار است، تنها در دامنه ها و مناطق خاکی آن رویش گیاهی از تراکم نسبتاً خوبی برخوردار است. تعیین تیپ های گیاهی و تهیه فهرست گونه های گیاهی به روش فیزیونومی (بازدید چشمی و کنترل نقطه به نقطه و تطبیق آن با نقشه های توپوگرافی) انجام شد که در آن ۷۴ تیره گیاهی دربرگیرنده حدود ۶۰۰ گونه گیاهی اعم از گیاهان علفی یکساله و چندساله و درختان و درختچه ها تشخیص داده شده که بطور مفصل در بخش های جغرافیای گیاهی و شرح تیپ های موجود در منطقه و در نهایت در فهرست گونه های گیاهی موجود در منطقه در اختیار قرار خواهد گرفت تا مورد استفاده بهره وران قرار گیرد.

Cardaria draba, *Cephalaria dichaeophora*, *Reseda lutea*, *Cruciata taurica*, *Allium hirtifolium*, *Astragalus kurrindicus*, *Centaurea behen*, *Marrubium cuneatum*, *Euphorbia* sp., *Crataegus azarulus*, *Stachys lavandulifolia*, *Zosimia absinthifolia*, *Aristolochia olivieri*, *Rubia florida*, *Taeniatherum crinitum*, *Thesium kotschyannum*, *Chaerophyllum macropermum*, *Asperula glomerata*, *Bungea trifida*, *Astragalus gossypinus*, *picris strigosa*, *Ferula microcolea*, *Echinops macrophyllus*, *Crupina crupinastrum*, *Cirsium spectabile*, *Salvia reuterana*, *Picnemon acarna*, *Hypericum scabrum*, *Rosa iberica*, *Biarum* sp.

عکس‌های ۱۷ و ۱۸

گیاهان کنار رودخانه گهر تا دریاچه گهر بشرح زیر است

درختان و درختچه‌های زیر

Acer monspessulanum, *Tamarix ramosissima*, *Cerasus microcarpa*, *Atraphaxis spinosa*, *Crataegus azarulus*, *Pistacia atlantica*, *Cotoneaster luristanica*, *Lonicera nummularifolia*, *Cerasus mahaleb*, *Amygdalus haussknechtii*, *Daphne mucronata*, *Salix alba*, *Juniperus excelsa*, *Rosa canina*, *Clematis ispahanica*, *Berberis integririma*, *Clematis orientalis*, *Sorbus luristanica*, *Salix excelsa*, *Crataegus atrosanguinea*

گیاهان علنی زیر

Chondrilla juncea, Echinops macrophyllus, Serratula cerinthifolia, Scariola orientalis, Loranthus grewinkii (over Acer monspessulanum), Taraxacum montanum, Bromus tectorum, Holoschoenus vulgaris, Astragalus rhodosemius, Cirsium spectabile, Hippomarathrum microcarpum, Lythrum salicaria, Pimpinella aurea, Mentha longifolia, Verbena officinalis, Eryngium billardieri, Hypericum scabrum, Serratula cerinthifolia, Bromus tomentellus, Eryngium noeanum, Teucrium orientale, Ferula microcolea, Silene morganae, Picris strigosa, Scariola orientalis, Scutellaria farsistanica, Astragalus (poterium) glaucacanthus, Hypericum scabrum, Poa bulbosa, Asperula glomerata, Helianthemum salicifolium, Micropus supinus, Gentiana olivieri, Scrophularia striata, Thalictrum isopyroides, Cephalaria dichaeophora, Astragalus cyclophyllus, Onosma sericeum, Bungea trifida, Cruciata taurica, Astragalus andalanicus, Noaea mucronata, Teucrium orientale, Astragalus compactus, Fibigia macrocarpa, Galium mite, Minuartia meyeri, Silene morganae, Trichodesma incana, Hippomarathrum microcarpum, Onosma microcarpa, Dianthus macranthoides, Cerastium inflatum, Cleome iberica, Minuartia subtilis, Pseudocamelina glaucophylla, Bromus sterilis, Astragalus adscendens, Bromus tomentellus, Centaurea behen, Varthemia persica,

Ziziphora clinopodioides, *Cicer spiroceras*, *Astragalus myriacanthus*,
Chaerophyllum macropodon, *Picris strigosa*, *Rubia albicaulis*,
Astragalus gossypinus, *Phlomis olivieri*, *Astragalus kirrindicus*,
Ferulaga angulata, *Ferula pseudoalliacea*, *Plantago lanceolata*,
Tragopogon sp., *Serratula latifolia*, *Asyneuma cichoriformis*,
Eremopoa persica, *Centaurea behen*, *Muscari* sp., *Smyriopsis aucheri*,
helichrysum oligocephalum, *Echinophora cinerea*

درواقع از گردنه پنبه کار بطرف دریاچه گهر یخ بخش دشتی کنار رودخانه سایر مناطق دارای شیب تند

اغلب صخره‌ای و گاهی با خاکهای واریزه‌ای است و تیپ آن بصورت

(19) *Acer* + *Cerasus* + *Amygdalus* + *Juniperus* / *Astragalus* spp. +
Daphne + *Ferula* + *Hippom.*

کفه کنار رودخانه بیشتر حالت درختچه‌ای دارد و گیاهان اشکوب زیرین آن بیشتر شامل گیاهان زیر

است

(20) *Astragalus rhodosemius* + *Astragalus gossypinus* + *Astragalus*
adscendens + *Centaurea virgata*

بعلاوه گیاهان دیگری که در بالا نوشته‌ام، دیگر گیاهان عبارتند از

Salvia multicaulis, *Centaurea aucheri*, *Phlomis olivieri*, *Achillea*
tenuifolia, *Teucrium melissoides*, *Galium verum*, *Crisium*
hygrophilum, *Sorbus luristanica*, *Inula salicina*, *Epipactis*

veraterifolia, *Cerithe minor*, *Brachypodium sylvaticum*, *Juncus retroflexus*, *Campanula latifolia*, *Leptorrhabus parviflorus*, *Rheum ribes*, *Ferulago angulata*, *Prangos uloptera*, *Opsicarpium insignis*, *Phragmites australis*, *Trigonella elliptica*, *Agropyrum intermedium*, *Heracleum persicum*, *Diarrhizon vesiculosum*, *Lallemantia peltata*, *Eremurus spectabilis*, *Papaver fugax*, *Pterocephalus canus*, *rindera lanata*, *Arrhenatherum kotschy*, *Grammosciadium scabridum*, *Rhabdosciadium aucheri*, *Bellevalia sp.*, *Ornithogalum sp.*, *Centaurea pterocaulis*, *Astragalus siliguosus*, *Cirsium haussknechtii*, *Astragalus rhodosemius*, *Sanguisorba minor*, *Thalictrum minus*, *Centaureum pulchellum*, *Calamagrostis pseudophragmites*, *Scorzonera ramosissima*, *Gypsophila virgata*, *Trichodesma incana*, *Phalaris arundinaceus*, *Scrophularia umbrosa*, *Rubus caesius*, *Rumex crispus*, *Malus orientalis*, *Haplophyllum perforatum*, *Delphinium sp.*

کوه جنوب رودخانه گهر یا شیب شمالی کوه تخت کالا کاملاً صحرای و با شیب بیشتر از

۵۰٪ دارای گیاهان زیر است

(21) *Rock + Amygdalus haussknechtii + Cerasus mahaleb + Juniperus excelsa* / *Ferula haussknechtii + Ferulago angulata + Astragalus microcephalus*

تقریباً بصورت خالص در منتهی‌الیه جنوب شرقی منطقه حفاظت شده اشترانکوه در امتداد دره دزدان تا گردنه تاپله گسترش دارد. بعلت چرای شدید اغلب گیاهان از بین رفته تنها گیاهان مذکور بخصوص *Daphne mucronata* بیش از هر گیاه دیگری خودنمایی می‌کند.

تراکم رویشی در اینجا بین ۱۰-۲۵٪ است. البته در گردنه تاپله چشمه‌ساری است که گیاهان آن در بخش جغرافیای گیاهی به عنوان یک میکروکلیمای به آن اشاره شده است.

۲۹-۳-۲-۱۰- تیپ گیاهی شماره (۲۹)

(29) Jun. + Ceras. m. + Amy. h. / Ast. spp. + Daph. + Fer. + Ferulago

این تیپ در واقع در دامنه‌های جنوبی اشترانکوه از گردنه تاپله تا دریاچه گهر گسترش دارد و درواقع مرتع مشجری است که در اشکوب فوقانی آن درختان و درختچه‌هایی چون

Juniperus excelsa, *Cerasus mahaleb*, *Amygdalus haussknechtii*, *Lonicera nummularifolia*

و در اشکوب تحتانی

Astragalus adscendens, *Astragalus microcephalus*, *Astragalus andalanicus*, *Astragalus compactus*, *Astragalus myriacanthus*, *Daphne mucronata*, *Ferula haussknechtii*, *Ferulago angulata*

همراه

Smyrniopsis aucheri, *Smyrniium cordifolium*, *Prangos ferulacea*, *Hypericum scabrum*, *Centaurea virgata*, *Opsicarpium insignis*, *Scariola orientalis*, *Poa bulbosa*, *Chaerophyllum macropodum*, *Hordeum bulbosum*, *Noaea mucronata*, *Rosa elymaitica*, *Cousinia phyllocephala*, *Prangos uloptera*, *Helichrysum oligocephalum*, *Galium mite*, *Centaurea persica*, *Euphorbia cheiradenia*, *Cirsium congestum*, *Phlomis olivieri*, *Allium hirtifolium*, *Ziziphora clinopodioides*, *Cerasus microcarpa*, *Achillea tenuifolia*, *Bromus tomentellus*, *Agropyrum intermedium*, *Melica persica*, *Gundelia tournefortii*

نام برد.

بدلیل قری بودن مکان گسترش این تیپ تراکم رویشی بین ۲۰-۵۰٪ می‌باشد. سراسر منطقه پرشیب بوده و بخصوص در بخش فوقانی صخره‌ای و دیواره‌ای است

۳۰-۳-۲-۱۰- تیپ گیاهی شماره (۳۰)

(30) Ast. spp. + Daph. + Fer. + Ferulago

با گیاهان غالی چون

منابع و رفرنسها

ولی‌ا... مظفریان، کارهای صحرائی و مطالعات انجام شده در تابستان ۱۳۸۲

Mozaffarian, Dictionary of iranian plant names (1996).

Rechinger, K. H.; Flora Iranica Vol. 1-173, (1963-2003).